

Pohjoismaiden neuvostolle

VASTAUS POHJOISMAIDEN NEUVOSTON KIRJALLISEEN KYSYMYKSEEN INTERNETISSÄ TAPAHTUVASTA HÄIRINNÄSTÄ (E 9/2016)

Pohjoismaiden neuvoston sosiaalidemokraattisen ryhmän jäsenet, jotka ovat Hyvinvointi Pohjolassa -valiokunnassa, ovat esittäneet 25. tammikuuta 2016 seuraavan kysymyksen Pohjoismaiden hallituksille.

Kuinka pitkälle Pohjoismaat, Ahvenanmaa, Färsaaret ja Grönlanti ovat edenneet työssä nettivihan torjumiseksi lainsäädännön keinoin?

Suomen oikeusministeriö on saanut vastausta varten Pohjoismaiden hallituksilta niiden vastaukset. Ne on koottu liitteeseen.

Todettakoon myös, että Pohjoismaiden oikeusministerit ovat keskustelleet vuoden 2013 ministerikokouksessa verkkorikollisuudesta – internetissä esitetyistä loukkauksista, uhkauksista ja vihasta. Silloin todettiin muun muassa, että on tärkeää voida ehkäistä verkkorikollisuutta.

Helsinki, 1. huhtikuuta 2016

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström

LIITE

Pohjoismaiden hallitusten vastaukset Pohjoismaiden neuvoston kirjalliseen kysymykseen internetissä tapahtuvasta häirinnästä.

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	S-posti
Kasarmikatu 25	PL 25	02951 6001	09 1606 7730	justitieministeriet@om.fi
HELSINKI	00023 VALTIONEUVOSTO			

31.3.2016

POHJOISMAIDEN HALLITUSTEN VASTAUS POHJOISMAIDEN NEUVOSTON KIRJALLISEEN KYSYMYKSEEN INTERNETISSÄ TAPAHTUVASTA HÄIRINNÄSTÄ (E 9/2016)**1 Suomi**

Suomen rikoslakiin sisältyy useita säännöksiä, joita voidaan soveltaa niin verkossa kuin muualakin esitettyihin loukkaaviin tai uhkaaviin lausuntoihin. Vanhemmista rikosnimikkeistä mainittakoon erityisesti *kunnianloukkaus, yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja laiton uhkaus*. Kunnianloukkaussäännös ei koske pelkästään valheellista tietoa. Toisen nöyryyttäminen voi nimittäin johtaa rangaistusvastuuseen lausuman todenperäisyydestä riippumatta. Yksityiselämää suojellaan luonnollisesti myös todenperäisen tiedon levittämiseltä. Kunnianloukkauksen tai yksityiselämää loukkaavan tiedon ei tarvitse olla sanallista. Laittomasta uhkauksesta tuomitaan se, joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa.

Suhteellisen uusia rangaistussäännöksiä ovat *vainoaminen, viestintärauhan rikkominen ja identiteettivarkaus*. Vainoamisesta tuomitaan se, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla oikeudettomasti vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. "Yhteyden ottaminen" voi viitata myös sähköisten viestien lähettämiseen. *Viestintärauhan rikkomisesta* tuomitaan se, joka häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää viestejä tai soittaa toiselle siten, että teko on omiaan aiheuttamaan tälle huomattavaa häiriötä tai haittaa. Sähköposti, sosiaalisen median palvelut, pikaviestintä, nettipelit ja yksityisviestit on erityisesti mainittu lain esitöissä esimerkkinä viestinnästä, jota säännöksellä voidaan tarkoittaa. *Identiteettivarkaudesta* tuomitaan se, joka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee. Esitöiden mukaan kyseessä voi olla "vähäistä suu-

Käyntiosoite	Postiosoite	Puhelin	Faksi	S-posti
Kasarmikatu 25	PL 25	02951 6001	09 1606 7730	justitieministeriet@om.fi
HELSINKI	00023 VALTIONEUVOSTO			

rempi haitta" esimerkiksi silloin, kun joku luo valeprofiilin sosiaaliseen mediaan, ja profiilin poistaminen ja yhteyden ottaminen lukuisiin henkilöihin, jotka ovat kuvitelleet kommunikoivansa sen henkilön kanssa, jota tunnistamistiedot koskevat, osoittautuu vaikeaksi.

Yhteenvedona voidaan todeta, että on olemassa suhteellisen laaja kirjo säännöksiä, joita voidaan soveltaa verkkovihaan. Suurempi haaste on se, miten verkossa voidaan valvoa niiden noudattamista. Vaikka rikosilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, käytännössä tärkeää on uhrin oma aktiivisuus. Useimmat mainituista rikosnimikkeistä ovat asianomistajarikoksia, mikä tarkoittaa sitä, että esitutkinta suoritetaan vain, jos asianomistaja vaatii rangaistusta. Joissakin tilanteissa syyte voidaan tosin nostaa ilman asianomistajan vaatimusta, esimerkiksi kun erittäin tärkeä yleinen etu vaatii sitä. Verkkovihan ja verkkokiusaamisen vuoksi on otettu käyttöön erilaisia käytännön ratkaisuja, kuten verkkopoliisitoiminta. Verkkopoliisitoiminnalla pyritään ehkäisemään rikoksia, alentamaan kynnystä ottaa yhteyttä poliisiin ja puuttua välittömästi erityisesti sosiaalisessa mediassa tapahtuviin rikoksiin. Suomalaiset poliisit toimivat muun muassa Facebookissa, blogeissa, Twitterissä ja Instagramissa. Poliisi on myös julkaissut verkkokiusaamisesta ja nettirikoksista selkokielisen oppaan, jossa on ohjeita verkkokiusaamisen uhreille. Mainittakoon vielä, että valtioneuvosto pyrkii vahvistamaan kansalaisyhteiskunnan roolia muun muassa vihapuheen vastaisessa työssä.

Kansainvälisissä tilanteissa sovelletaan yleisiä pohjoismaisia, kansainvälisiä ja EU:n lainsäädännön mukaisia välineitä koskien keskinäistä oikeusapua, mikä voi käsittää muun muassa oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiannon, todistajien, asiantuntijoiden ja osapuolten kuulemisen, asiakirjojen ja muiden todisteiden hankkimisen sekä toimenpiteet syytteen nostamiseksi.

Mitä tulee tilanteisiin, joissa rikosilmoitus on tehty, mutta tekijää on vaikea jäljittää, voi verkkoviestien tunnistetietojen luovuttaminen olla tärkeää. Tuomioistuin voi määrätä lähettimen, palvelimen tai muun sentapaisen laitteiston ylläpitäjän toimittamaan pyynnön esittäjälle tunnistetiedot, jotka tarvitaan verkkoviestin lähettäjän selvittämiseksi, mikäli on todennäköiset syyt epäillä, että viestin sisältö on sellainen, että sen saattaminen yleisön ulottuville on rangaistavaa. Tunnistetiedot voidaan ulkomaisen valtion viranomaisen pyynnöstä määrätä luovutettavaksi, jos Suomessa olisi vastaavassa tilanteessa rikos saattaa pyyntöä koskeva viesti yleisön ulottuville tai jos tietojen luovuttaminen perustuu yleissopimukseen tai muuhun Suomea sitovaan kansainväliseen velvoitteeseen.

Ahvenanmaa

Ahvenanmaan osalta voidaan todeta, että kysymys koskee asioita, jotka eivät kuulu Ahvenanmaan itsehallinnon piiriin.

2. Tanska

Seksiä/pornografiaa sisältävien kuvien tai videoiden julkaiseminen esimerkiksi internetissä il-

man kuvassa esiintyvän henkilön lupaa saattaa rikkoa Tanskan rikoslain siveellisyyden loukkamista koskevaa §:ää 232 ja/tai yksityisten kuvien levittämistä koskevaa §:ää 264 d.

Rikoslain §:n 232 mukaan se, joka loukkaa sopimattomalla tavalla siveyttä, tuomitaan sakkorangaistukseen tai korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Rikoslain §:n 264 nojalla se, joka oikeudetta levittää toisen henkilön yksityisasioihin liittyviä viestejä tai kuvia tai muutoin sellaisissa olosuhteissa tästä otettuja kuvia, ettei niitä voi pitää julkisuuteen tarkoitettuina, tuomitaan sakkorangaistukseen tai korkeintaan kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen. Poliisi ja syyttäjät käsittelevät rikoslain § 264 rikkomiseen liittyvät asiat, mikäli asianomistaja sitä vaatii, tyyppillisesti tekemällä rikosilmoituksen.

Mikäli kuva esittää alle 18-vuotiasta henkilöä, kyseeseen voi tulla myös rikoslain § 235 lasta esittävien pornografisten kuvien levittämisestä.

Mainittakoon lisäksi, että valtakunnansyyttäjä on laatinut marraskuussa 2015 syyttäjälaitokselle tietopaketin "kostopornoon" liittyvien asioiden käsittelystä. Ohjeista ilmenee, että valtakunnansyyttäjän mielestä seksuaalisten kuvien/tekstien levittäminen voi sinällään loukata siveellisyyttä, vrt. rikoslain § 232, edellyttäen että teko on niin törkeä, että siihen voidaan soveltaa kyseistä säännöstä. Asiaan ei tällöin vaikuta se, onko asianomistaja myöhemmin saanut seksuaaliluonteisia yhteydenottoja tai onko se ollut tekijän tarkoituksena. Valtakunnansyyttäjän käsityksen mukaan "kostopornoasioissa" tulee sen vuoksi – mikäli muut edellytykset täyttyvät – nostaa syyte sekä siveellisyyden loukkaamisesta, vrt. rikoslain § 232, että rikoslain §:n 264 d rikkomisesta.

Valtakunnansyyttäjä odottaa tämän nojalla, että vastedes nostetaan syyte sekä rikoslain §:n 232 että §:n 264 d rikkomisesta, ja että tuomioistuimet määräävät rangaistuksen, joka kuvastaa sitä, että kyseessä on kummankin säännöksen rikkominen. Valtakunnansyyttäjä seuraa aluetta nähdäkseen, että näissä asioissa määrättävät rangaistukset heijastelevat rikoksen luonnetta ja törkeyttä, muun muassa sitä, että kyse on sekä seksuaalisesta loukkauksesta että yksityisten kuvien/videoiden levittämisestä.

Mainittakoon tässä yhteydessä vielä, että oikeusministeriö on pyytänyt rikoslakineuvostoa tarkistamaan rikoslain säännökset yksityiselämän loukkaamisesta ja kunnianloukkauksesta, mukaan lukien rikoslain § 264 d.

Rikoslakineuvoston tulee muun muassa arvioida, tarvitseeko rikoslain säännöksiä yksityiselämän loukkaamisesta ja kunnianloukkauksesta uudistaa tai muuten muuttaa. Neuvoston tulee lisäksi harkita rangaistusten tasoa näissä asioissa ja arvioida, tarvitaanko alueella muita aloitteita.

Muista rikoslain säännöksistä, jotka saattavat olla relevantteja internetissä tehtyjen viharikosten yhteydessä, mainittakoon, että rikoslain §:n 266 mukaan se, joka uhkaa toista rikoksella sellaisella tavalla, että se on omiaan herättämään henkilössä vakavaa pelkoa oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai hyvinvoinnin puolesta, tuomitaan sakkorangaistukseen tai korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Lisäksi rikoslain §:n 266 b mukaan se, joka julkisesti tai tarkoituksena levittää laajalle piirille esittää väitteen tai muun viestin, jolla uhataan, pilkataan tai häväistään ihmisryhmää rodun, ihonvärin, kansallisen tai etnisen taustan, uskon tai seksuaalisen suuntautumisen johdosta, tuomitaan sakkorangaistukseen tai korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Lopuksi vielä rikoslain §:n 267 mukaan se, joka loukkaa toisen kunniaa herjaavin sanoin tai teoin tai esittämällä tai levittämällä syytöksiä, jotka ovat omiaan halventamaan asianomistajaa muiden silmissä, tuomitaan sakkorangaistukseen tai korkeintaan neljän kuukauden vankeusrangaistukseen.

Säännöksiä voidaan soveltaa myös internetissä julkaistaviin viesteihin yms.

Grönlanti

Todetaan, että rikoslaissa ei ole erityisiä säännöksiä verkossa tehtäville viharikoksille. Sen sijaan lakiin sisältyy yleisiä säännöksiä muun muassa siveellisyyden loukkaamisesta ja yksityisten kuvien julkaisemisesta, kunnianloukkauksesta ja syrjinnästä.

Seksiä/pornografiaa sisältävien kuvien tai videoiden julkaiseminen esimerkiksi internetissä ilman kuvassa esiintyvän henkilön lupaa saattaa rikkoa rikoslain siveellisyyden loukkaamista koskevaa §:ää 84 ja/tai yksityisten kuvien levittämistä koskevaa §:ää 95.

Mikäli kuva esittää alle 18-vuotiasta henkilöä, kyseeseen voi tulla myös rikoslain § 85 lasta esittävien pornografisten kuvien levittämisestä.

Muista rikoslain säännöksistä, jotka saattavat olla relevantteja internetissä tehtyjen viharikosten yhteydessä, mainittakoon, että rikoslain §:n 98 mukaan se, joka uhkaa toista rikoksella sellaisella tavalla, että se on omiaan herättämään henkilössä vakavaa pelkoa oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai hyvinvoinnin puolesta, tuomitaan laittomasta uhkauksesta.

Lopuksi vielä rikoslain §:n 99 mukaan se, joka loukkaa toisen kunniaa herjaavin sanoin tai teoin tai esittämällä tai levittämällä syytöksiä, jotka ovat omiaan halventamaan asianomistajaa muiden silmissä tai muutoin vahingoittamaan tätä suhteessa muihin, tuomitaan kunnianloukkauksesta.

Lisäksi rikoslain §:n 100 mukaan se, joka julkisesti tai tarkoituksena levittää laajalle piirille esittää väitteen tai muun viestin, jolla uhataan, pilkataan tai häväistään ihmisryhmää rodun,

ihonvärin, kansallisen tai etnisen taustan, uskon tai seksuaalisen suuntautumisen johdosta, tuomitaan syrjinnästä.

Säännöksiä voidaan soveltaa myös internetissä julkaistaviin viesteihin yms.

Mitä tulee rangaistusten tasoon, mainittakoon, että Grönlannin rikoslaki – Tanskan rikoslaista poiketen – ei sisällä eri rikosten rangaistusasteikkoa.

Rikoslain §:stä 119 kpl. 1 ilmenee kuitenkin, että tuomioistuin voi määrätä erilaisia seuraamuksia. Lievin seuraamus on varoitus ja ankarin vankeusrangaistus. Vankeusrangaistuksen pituus ei voi ylittää 10 vuotta, vrt. rikoslain § 147, kpl. 1.

Rikoslain §:n 119 kpl:n 2 nojalla tuomioistuin voi sen sijaan päättää erityisistä toimenpiteistä nuoren auttamiseksi, erityistoimenpiteistä mielenterveysongelmallisille tai kehitysvammaisille, tai jatketusta vankeusrangaistuksesta (forvaring).

Färsaaret

Rikosoikeus siirtyi vuonna 2010 Färsaarten itsehallinnon alaisuuteen. Färsaarten hallitus ilmoittaa seuraavaa:

"Färsaarten rikoslaki on tältä osin yhteneväinen Tanskan rikoslain kanssa. Färsaaria koskee siksi verkkovihan osalta sama lainsäädäntö, jota on kuvattu Tanskan vastauksessa, eli rikoslain §:t 232, 235, 264 d, 266, 266 b ja 267.

Färsaarten hallituksella ei ole tällä hetkellä suunnitelmia muista lainsäädännöllisistä toimenpiteistä. Koska Tanska on ilmoittanut pyytävänsä rikoslakineuvostoa tarkistamaan rikoslain säännökset, jotka koskevat yksityiselämän loukkaamista ja kunnianloukkausta, mukaan lukien rikoslain § 264, Färsaarten hallituksen on luonnollisesti tärkeää rikoslakineuvoston mietinnön saatuaan tarkastella neuvoston suosituksia ja arvioida niiden pohjalta, tarvitseeko Färsaarten rikoslakiin tehdä muutoksia."

3 Islanti

Islanti ilmoittaa, että seksiä/pornografiaa sisältävien kuvien tai videoiden julkaiseminen esimerkiksi internetissä ilman kuvassa esiintyvän henkilön lupaa saattaa rikkoa rikoslain siveellisyyden loukkaamista koskevaa §:ää 209 ja/tai §:ää 233 b.

Rikoslain §:n 209 mukaan se, joka loukkaa sopimattomalla tavalla siveyttä, tuomitaan sakko-rangaistukseen tai korkeintaan neljän vuoden vankeusrangaistukseen. Rikoslain §:n 233 b mukaan se, joka loukkaa tai häpäisee puolisoaan tai entistä puolisoaan, lastaan tai muuta läheistään erityisen loukkaavalla tavalla, tuomitaan korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Mikäli kuva esittää alle 18-vuotiasta henkilöä, kyseeseen voi tulla myös rikoslain § 210 a lasta esittävien pornografisten kuvien levittämisestä.

Muista rikoslain säännöksistä, jotka saattavat olla relevantteja internetissä tehtyjen viharikosten yhteydessä, mainittakoon, että rikoslain §:n 233 mukaan se, joka uhkaa toista rikoksella sellaisella tavalla, että se on omiaan herättämään henkilössä vakavaa pelkoa oman tai toisen henkilön hengen, terveyden tai hyvinvoinnin puolesta, tuomitaan sakkorangaistukseen tai korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Lisäksi rikoslain §:n 233 a b mukaan se, joka julkisesti tai tarkoituksena levittää laajalle piirille esittää väitteen tai muun viestin, jolla uhataan, pilkataan tai häväistään ihmisryhmää rodun, ihonvärin, kansallisen tai etnisen taustan, uskon tai seksuaalisen suuntautumisen johdosta, tuomitaan sakkorangaistukseen tai korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen.

Lopuksi vielä rikoslain §:ien 234 ja 235 mukaan se, joka loukkaa toisen kunniaa herjaavin sanoin tai teoin tai esittämällä tai levittämällä syytöksiä, jotka ovat omiaan halventamaan asianomistajaa muiden silmissä, tuomitaan sakkorangaistukseen tai korkeintaan yhden vuoden vankeusrangaistukseen.

4 Norja

4.1 Rikoslaki ja muut säännökset, jotka suojaavat internetissä tapahtuvilta loukkauksilta.

Norjan lainsäädännön tärkeimmät säännökset, jotka suojaavat verkkovihalta, loukkauksilta, häirinnältä ja uhkauksilta ym., sisältyvät *rikoslakiin*.

Syrjivän tai vihaviestin esittäminen julkisesti on rikoslain §:n 185 nojalla rangaistava teko. Syrjivällä tai vihaviestillä tarkoitetaan toisen uhkaamista tai pilkkaamista tai vihan lietsontaa, vainoamista tai halveksuntaa, joka perustuu ihmisen ihonväriin tai kansalliseen tai etniseen taustaan, uskontoon tai elämäntavoihin, homoseksuaalisuuteen tai vammaisuuteen. Viestiksi lasketaan myös symbolien käyttö. Säännös koskee sekä törkeästä huolimattomuudesta johtuvia että tahallisia rikkomuksia. Rangaistuksena on sakkorangaistus tai korkeintaan kolmen vuoden vankeusrangaistus. Säännös koskee myös vihaviestejä, jotka kohdistetaan muiden läsnä ollessa (esimerkiksi puolijulkisissa tai yksityisissä tilanteissa) henkilöön, jota tällöin syrjitään tai voidaan altistaa vihalle. Rangaistuksena tästä on sakkorangaistus tai korkeintaan yhden vuoden vankeusrangaistus.

Rikoslain §:n 263 mukaan on rangaistava teko sanoin tai teoin *uhata toista rikoksella* sellaisissa olosuhteissa, että uhka on omiaan aiheuttamaan vakavaa pelkoa. Säännös koskee tahallisia rikkomuksia. Rangaistuksena on sakkorangaistus tai korkeintaan yhden vuoden vankeusrangaistus. Törkeästä uhkauksesta voidaan tuomita vankeuteen korkeintaan kolmeksi vuodeksi. Uhauksen törkeyttä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti siihen, kohdistuuko uhkaus

puolustuskyvyttömään henkilöön, onko se esitetty provosoimatta tai useiden henkilöiden toimesta, onko sen perusteena uhatun henkilön ihonväri, kansallisuus tai etninen tausta, uskonto, elämäntapa, homoseksuaalisuus tai vammaisuus.

Rikoslain §:n 266 mukaan on rangaistavaa *loukata toista käyttäytymällä uhkaavasti tai häiritsevästi tai muuten sopimattomasti*. Säännös on jatkoa vuoden 1902 rikoslain §:lle 390 a, jota on käytetty rangaistusperusteena muun muassa loukkaavassa pikaviestinnässä ja internetiin ladatuissa seksikuvissa. Säännös koskee tahallisia rikkomuksia. Rangaistuksena on sakkorangaistus tai korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistus.

Rikoslain §:n 267 mukaan on rangaistavaa *loukata yksityiselämää* julkisella viestillä. Säännöksellä suojataan muun muassa tietoja henkilön ihmissuhteista (esimerkiksi rakkauselämä), kokemuksista (sairaudet, mielenterveysongelmat tai seksuaalisuus) sekä fyysisistä tunnusmerkeistä (arvet, vammat jne.). Säännös koskee tahallisia rikkomuksia. Rangaistuksena on sakkorangaistus tai korkeintaan yhden vuoden vankeusrangaistus.

Rikoslain §:n 298 mukaan on rangaistava teko osoittaa sanoin tai teoin *seksuaalisesti loukkaavaa tai muutoin siveetöntä* käytöstä julkisella paikalla tai siihen suostumustaan antamatonta henkilöä kohtaan tai tällaisen henkilön seurassa. Säännös koskee tahallisia rikkomuksia. Rangaistuksena on sakkorangaistus tai korkeintaan yhden vuoden vankeusrangaistus.

Rikoslain §:n 183 mukaan on rangaistava teko julkisesti *yllyttää jotakuta rikokseen*. Säännös koskee tahallista rikkomusta. Rangaistuksena on sakkorangaistus tai korkeintaan kolmen vuoden vankeusrangaistus.

Moniin mainituista rikoslain säännöksistä sisältyy ehto, että viesti on esitetty *julkisesti*. Rikoslain §:n 10 mukaan viesti katsotaan julkisesti esitetyksi, kun se on esitetty tavalla, joka on omiaan saattamaan se useiden henkilöiden ulottuville. Tämä koskee kaikenlaisia viestejä sisällöstä ja ilmaisumuodosta riippumatta: kirjallisia, suullisia, kuvia, merkkejä, symboleja ym. Säännös ei määrittele ilmaisumuotoa, ei myöskään mediaa. Ratkaisevaa ei ole se, miten viesti on välitetty, vaan se, että se on tapahtunut tavalla, joka on omiaan saattamaan se useiden henkilöiden, eli enemmän kuin noin 20–30 henkilön ulottuville. Sen sijaan ei edellytetä, että näin on tosiasiasa tapahtunut. Viesti voidaan tämän määrittelyn nojalla katsoa julkisesti esitetyksi, vaikka se olisi esitetty esimerkiksi verkkosivulla, jolle on kirjaututtava.

Mainitut rangaistussäännökset koskevat niitä, jotka ovat syllistyneet kuvattuihin tekoihin, mutta myös niitä, jotka rangaistavalla tavalla edistävät rikkomusta. Myös *yritys* rikkoa säännöksiä on rangaistava teko.

Norjan rikoslain § 269 sisältää erillisen säännöksen *toimituksellisesta vastuusta*. Tämän säännöksen mukaan voidaan sitä, joka tekee päätöksen painetun viestin tai radio- tai televisioliikenteen sisällöstä, pitää rikosoikeudellisesti vastuullisena, mikäli viesti on sellainen, että vastaa-

va toimittaja olisi jonkin muun säännöksen nojalla ollut vastuussa sen sisällöstä, mikäli hän olisi ollut tietoinen siitä (esimerkiksi vihapuhe, joka on vastoin rikoslain §:ää 185). Rangaistuksena on sakko tai korkeintaan kuusi kuukautta vankeutta, kuitenkin niin, ettei rangaistus voi ylittää sitä rangaistusta, joka olisi langetettu niiden säännösten nojalla, joita olisi sovellettu, mikäli vastuullinen toimittaja olisi ollut tietoinen viestin sisällöstä. Rangaistusta ei sovelleta, mikäli asianomainen osoittaa, ettei hänen voi katsoa laiminlyöneen sisällön tarkistamista tai sijaisensa, työntekijöidensä tai alaistensa valvontaa, ohjeistamista ja neuvontaa. Edistäminen tai yritys eivät ole tämän säännöksen nojalla rangaistavia tekoja.

Sanottakoon vielä, että Norjan hallitus on jättänyt joulukuussa 2015 suurkäräjille esityksen törkeää vainoamista ("stalkkausta") koskevan uuden säännöksen sisällyttämisestä rikoslain §:ään 266 a. Säännös kriminalisoi toistuvan uhkailun, seuraamisen, tarkkailun, yhteydenoton ja muun vastaavan toiminnan toisen henkilön vainoamiseksi tavalla, joka on omiaan aiheuttamaan pelkoa ja ahdistusta. Säännös koskee tahallista rikkomusta. Rangaistuksena on korkeintaan neljän vuoden vankeusrangaistus. Samalla hallitus esittää rikoslain §:ään 266 kielellistä täsmennystä, josta selviää, että myös tämä säännös koskee vainoamista. Lakiesitys on parhaillaan suurkäräjien käsittelyssä.

Rikoslain §:n 57 mukaan rikokseen syyllistyneelle voidaan määrätä *lähestymiskielto*, kun on aihetta uskoa, että asianomainen muuten syyllistyy toiseen henkilöön kohdistuvaan rikokseen, vainoamiseen tai muuhun yksityisyyden loukkaukseen. Asianomaista voidaan muun muassa kieltää ottamasta yhteyttä toiseen henkilöön esimerkiksi sähköpostitse. Lähestymiskielto määrätään määräajaksi, korkeintaan viideksi vuodeksi, mutta se voidaan määrätä myös ilman takarajaa, mikäli siihen on erityisiä perusteita. Lähestymiskielto voidaan yhdistää muihin rangaistuksiin, esimerkiksi sakko- tai vankeusrangaistukseen.

Norjan lainsäädännössä on henkilön yksityisyyttä suojaavia säännöksiä muuallakin kuin rikoslaissa. *Tekijänoikeuslain ja henkilötietolain* (direktiivin 95/46/EC täytäntöönpano) nojalla on kiellettyä videoida, valokuvata tai esitellä muita esimerkiksi lataamalla kuvia verkkoon tai levittämällä niitä. Henkilötietolakiin sisältyy erillinen säännös, joka vahvistaa suojaa lasten osalta, niin ettei lapsen henkilötietoja voi käyttää, mikäli se on vastoin lapsen etua. Tietosuojavirasto voi kieltää henkilötietojen käytön ja esimerkiksi määrätä ne poistettavaksi internetistä.

Norjan rikoslaissa ja oikeudenkäyntiä rikosasioissa koskevassa laissa on takavarikkoa ja menettämistä koskevia säännöksiä. Nämä säännökset antavat mahdollisuuden takavarikoida sähköisesti tallennettuja tietoja, ja tietyin edellytyksin niitä voidaan käyttää esimerkiksi laitonta aineistoa sisältäviin palvelimiin tai verkkotunnusten takavarikointiin tai menettämiseen.

Norjan vahingonkorvauslaissa on säännökset *korvauksista*. Vahingonkorvauslain §:n 3–6 nojalla *yksityisyyden loukkaajan* (vrt. rikoslain § 267), tulee, sikäli kuin asianomainen on osoittanut huolimattomuutta tai rangaistuksen edellytykset täytyvät, maksaa korvaus kärsitystä vahin-

gosta sekä tulevasta menetyksestä sellainen korvaus, jonka oikeus katsoo todetun syyllisyyden ja muiden seikkojen nojalla kohtuulliseksi. Asianomainen voidaan myös määrätä maksamaan oikeuden kohtuulliseksi katsoma korvaus (hyvitys) muusta kuin taloudellisesta vahingosta. Jos tuomitulle määrätään rangaistus, tuomioistuim voi määrätä hänet maksamaan vahinkoa kärsineelle päätöksen ilmoittamisesta.

Vahingonkorvauslain §:n 3–6 a nojalla sen, joka on tuottamuksellisesti esittänyt *väitteen, joka on omiaan loukkaamaan toisen kunniaa tai mainetta*, tulee maksaa korvaus kärsitystä vahingosta sekä tulevasta menetyksestä sellainen korvaus, jonka tuomioistuim katsoo todetun syyllisyyden ja muiden seikkojen perusteella kohtuulliseksi. Asianomainen voidaan myös määrätä maksamaan oikeuden kohtuulliseksi katsoma korvaus (hyvitys) muusta kuin taloudellisesta vahingosta. Mikäli loukattu henkilö on kuollut alle 15 vuotta ennen ensimmäisen kohdan mukaisesta loukkausta, hänen omaisensa voivat esittää hyvitysvaatimuksen. Halventava väite ei kuitenkaan johda rangaistusvastuuseen, mikäli se katsotaan oikeutetuksi ilmaisunvapauten perustuvien seikkojen nojalla. Tällöin on kiinnitettävä erityistä huomiota väitteen todenmukaisuuteen ja loukkaavuuteen sekä siihen, onko loukattu otettu tyydyttävällä tavalla huomioon esimerkiksi tarjoamalla hänelle mahdollisuus vastineen antamiseen, puolustavatko yleinen etu tai muut syyt väitteen esittämistä ja onko sen esittäjä toiminut hyvässä uskossa niiden seikkojen osalta, jotka voivat oikeuttaa väitteen.

Jos joukkotiedotusvälineen omistajan tai julkaisijan palveluksessa toiminut henkilö on vastuussa mainittujen vahingonkorvauslain säännösten §:ien 3–6 ja 3–6 a nojalla, korvausvelvollisuus koskee myös omistajaa tai julkaisijaa. Sama koskee hyvitystä, ellei tuomioistuim erityisistä syistä vapauta siitä. Omistaja tai julkaisija voidaan myös määrätä suorittamaan lisähyvitys, jonka tuomioistuim katsoo heidän osaltaan kohtuulliseksi.

Vahingonkorvauslain §:ien 3–6 ja 3–6 a vastuusäännökset eivät koske sitä, joka on ainoastaan osallistunut viestin tekniseen tuottamiseen tai välittämiseen.

4.2 Ilmaisunvapaus ja muut vastuun rajoitukset

Norjan lainsäädännön tärkein *vastuunrajoitus viestin osalta* sisältyy Norjan perustuslain §:ään 100. On muun muassa päätetty, että ilmaisunvapauden on toteuduttava ja ettei ketään voida pitää oikeudellisesti vastuussa tietojen, ajatusten ja viestien välittämisestä tai vastaanottamisesta, ellei se paina enemmän kuin ilmaisunvapauden perusteet, joita ovat totuuden etsiminen, demokratia ja yksilön mielipiteen vapaus.

Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (ECHR) artikla 10 ja YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (ICCPR) artikla 19 sekä näiden pohjalta muodostunut käytäntö rajoittavat sitä, missä määrin mielipiteistä voidaan määrätä rangaistus tai muu seuraamus. ECHR

ja ICCPR on sisällytetty Norjan lainsäädäntöön ihmisoikeuslain kautta, ja tämä laki on etusijalla Norjan muuhun lainsäädäntöön nähden.

Myös muut säännökset *rajoittavat* mielipiteiden *rangaistusvastuuta*. Rikoslain §:ää 267 yksityiselämän loukkaamisesta ei sovelleta siihen, joka on pelkästään tarjonnut teknistä apua tai apua radio- tai televisiolähetysten, sanomalehden tai aikakauslehden jakeluun. Edelleen Norjan verkkokauppalaki, joka panee täytäntöön direktiivin 2000/31/EC, sisältää säännöksiä, jotka rajoittavat niiden kumppanien vastuuta, jotka tarjoavat palveluja mielipiteiden sähköiseen jakeluun. Henkilötietolain säännöksiä sovelletaan vain rajoitetusti, jos henkilötietoja käytetään yksinomaan taiteellisessa, kirjallisessa tai journalistisessa tarkoituksessa.

4.3 Norjan hallituksen vihaviestien vastainen poliittinen julistus ja strategia

Mainittakoon vielä, että Norjan hallitus hyväksyi marraskuussa 2015 *vihaviestien vastaisen poliittisen julistuksen ja strategian*. Julistus ja strategia koskevat sekä laillisia että laittomia viestejä. Julistuksessa sanotaan, että Norjan hallitus aikoo:

- Toimia sen puolesta, että kaikki voisivat osallistua julkiseen keskusteluun ja esiintyä vapaasti julkisessa tilassa joutumatta vihaviestien kohteeksi
- Pyrkiä aktiivisesti luomaan foorumeita keskustelua, suvaitsevuuksi ja vihaviestien seurausten ymmärtämistä varten
- Sisällyttää vihaviestien vastainen työ työelämän sekä koulujen ja koulutusten järjestelmälliseen terveys-, työympäristö- ja työsuojaohjelmaan
- Edistää aktiivisesti vihaviestien paljastamista, tutkimusta ja saattamista tuomioistuinten käsittelyyn.

Hallituksella on erillinen verkkosivusto, jossa yleisö voi tehdä ehdotuksia strategiatyöstä. Lisätietoa tästä työstä on Norjan hallituksen verkkosivuilla (<http://nettsteder.regjeringen.no/erklaringmothatyringer>).

Strategialla on tarkoitus tarjota kokonaiskuva hallituksen tämän alueen työstä, havaita uuden tietämyksen tarpeita ja samalla ilmaista hallituksen tulevien panostusten kohteita. Strategia on tarkoitus esittää vuoden 2016 toisella puoliskolla.

5 Ruotsi

Internetin tulo on merkinnyt myönteisiä muutoksia ilmaisunvapauteen ja demokraattiseen keskusteluun. Kehitys on kuitenkin johtanut myös siihen, että uhkaukset ja muut yksityiselämän loukkaukset ovat löytäneet uusia muotoja. Yksityisyyden rikosoikeudellinen suoja on sen vuoksi sovitettava yhteiskunnan kehitykseen ja nykytekniikkaan. Erityinen selvitysmies on saanut

tehtäväksi laatia laajan katsauksen henkilöiden yksityisyyden rikosoikeudellisesta suojasta, erityisesti uhkausten ja muiden loukkausten osalta.

Selvitysmies ehdottaa mietinnössään *Integritet och straffskydd* (SOU 2016:7) (Yksityisyyden rikosoikeudellinen suoja), että:

- Otetaan käyttöön erityinen rikosnimike, laitton yksityisyyden loukkaus, joka kriminalisoi yksityiselämän loukkaamisen yksityisluonteisten kuvien ja tietojen avulla
- Laittoman uhkauksen tulee voida koskea myös henkilön yksityiselämään/yksityisyyteen kohdistuvia uhkauksia, esimerkiksi uhkausta levittää seksivideoita tai alastonkuvia
- Ahdistelua koskevan säännöksen tulee nykyistä selkeämmin koskea internetissä tapahtuvaa ahdistelua. Yksittäisistä vihapuheista ja hyvin loukkaavista, uhkausluontoisista väitteistä tulee voida määrätä rangaistus samoin kuin ahdistelusta
- Panettelurikosta selkiytetään niin, että suoja vahvistuu siltä osin kuin henkilöä väitetään rikolliseksi tai hänestä annetaan muita halventavia, hänen mainettaan vahingoittavia tietoja
- Herjausrikosta uudistetaan ja selkiytetään niin, että teot, jotka voivat loukata henkilön itsetuntoa ja arvokkuutta ovat rangaistusvastuun piirissä
- Sähköisten ilmoitustaulujen (internetin interaktiiviset palvelut) ylläpitäjien rangaistusvastuuta laajennetaan niin, että viestit, jotka selvästi sisältävät laittomia uhkauksia tai laittomia yksityisyyden loukkauksia, poistetaan tai estetään niiden levittäminen
- Vahingonkorvausoikeus laajennetaan koskemaan myös törkeällä panettelulla aiheutettuja loukkauksia
- Useimpien lakimuutosten ehdotetaan tulevan voimaan 1. heinäkuuta 2017.

Mietintö on lähetetty lausuntokierrokselle. Vastausaika umpeutuu 26. toukokuuta 2016.